

De Duitse verkiezingen

DOOR

DR. ANTON PANNEKOEK.

De Rijksdagverkiezingen op den 12^{den} Januari hebben aan de sociaal-demokratie een mooie overwinning gebracht. Terwijl ze in 1907 in den rijksdag trok, op 43 man gedecimeerd, welk getal door tusschentijdsche verkiezingen weer op 53 steeg, werden nu bij de eerste stemming 64 zetels gewonnen, waaronder 25 nieuwe, terwijl ze aan 121 herstemmingen deelneemt. Deze herstemmingen hebben nog 46 zetels er bij geleverd, zoodat ze in den nieuwen rijksdag een fractie van 110 man bezit. Veel belangrijker echter dan het aantal zetels is het aantal stemmen. Dat is sedert 1907 met een millioen gestegen, van $3\frac{1}{4}$ op $4\frac{1}{4}$ millioen. Van het aantal kiezers, dat gestemd heeft (12,188,337) is dit 34.8 pCt. (bij de vorige verkiezing 28.9 pCt.), dus al meer dan $\frac{1}{3}$ van 't geheel; van het totaal aantal kiezers, (14,236,722) is het 29.8 pCt. (de vorige maal 24.4 pCt.)

Was het kiesrecht voor den rijksdag werkelijk gelijk, dan had onze partij recht op ongeveer 140 zetels. Maar sinds 1871 zijn de kiesdistricten onveranderd dezelfde gebleven, ofschoon de groote steden en industriedistricten reusachtig toenamen aan inwoners en het platteland ontvolkt werd. Daardoor is er een steeds grooter ongelijkheid tusschen de kiesdistricten ontstaan, die natuurlijk vooral de sociaaldemokratie benadeelt, welke in de groote steden en industriegebieden de grootste kracht bezit. Terwijl Ledebour in Berlijn VI met 142,500 en Zubeil in Teltow-Beeskow met 162,765 stemmen gekozen is, zijn er plattelandsdistricten met maar 10,000—15,000 kiezers, waar konservatieven en centrumsmannen met 7000 stemmen direct gekozen zijn. En deze ongelijkheid wordt steeds grooter; daardoor komt het, naast de vastere aaneensluiting der burgerlijke partijen, dat wij nu ondanks de $1\frac{1}{4}$ millioen meer stemmen in het aantal zetels niet veel meer dan de hoogte van 1903—1907 bereikten, toen wij er 81 bezaten. Groote steden voegen zich in dit opzicht bij het platte land; doordat de arbeiders er uit gedrongen worden naar de voorsteden, die tot omliggende plattelands-

districten behooren, worden ze tot een vast burgerlijk bezit met klein kiezerstal; zoo is b.v. Leipzig-stad sedert 1907 voor ons definitief verloren, en andere steden gaan denzelfden weg op.

De geweldige toename van ons stemmental kwam voor niemand onverwacht. De vorige rijksdag had al het mogelijke gedaan, de volksmassa te verbitteren. Hoe was hij ook in 1907 tot stand gekomen! Een groot deel van de kleine bourgeoisie, van de beambten, den middenstand, het intellect, al die „gematigd-onverschilligen”, die zich om de politiek en de verkiezingen niet bekreunden, of uit ergernis in 1903 zelfs rood gestemd hadden, waren door Bülow opgeroepen; een nieuw liberaal tijdperk werd hun beloofd; liberalen en vrijzinnigen verbonden zich met de conservatieve jonkers; en zoo gelukte het, de sociaaldemokratie, ofschoon ze $\frac{1}{4}$ miljoen stemmen won, op hetzelfde percentage te houden en haar fractie van 81 op 43 terug te brengen. Groote jubel heerschte in de burgerlijke wereld; de keizer sprak in een dichterlijke aanspraak aan het nationale straatvolk, dat hem een ovatie bracht, van de „niedergerittene” sociaaldemokratie, en de koning van Saksen telegrafeerde in een vage herinnering aan Ulrich von Hutten, dat het een „pret” was te leven. Regeering en rijksdag geloofden nu naar willekeur te kunnen regeeren, zonder vrees voor de arbeiders; en inderdaad heeft deze rijksdag alle vroegere aan reaktionaire maatregelen overtroffen.

Eerst regeerde Bülow met een meerderheid van konservatieven, nationaal-liberalen en vrijzinnigen (het z.g. Hottentottenblok), terwijl het centrum in de oppositie stond. Voor de vrijzinnigen was dit een groote omkeer; als vertegenwoordigers van de kleine bourgeoisie, het handels- en beurskapitaal had deze partij voorheen altijd in oppositie gedaan; zij vertegenwoordigde den tegenstand dezer groepen tegen de geheele ontwikkeling in Duitschland, tegen de reaktionaire politiek, het verbond der industriele bourgeoisie met de jonkers, de beschermende rechten, de steeds verdere binding en organiseering van de industrie en 't heele bedrijfsleven door de kartellen en banken, die de vrije gelegenheid tot onderneming en speculatie verminderden. Zij hadden dikwijls tegen versterking van het militarisme, tegen verhooging der graanrechten, tegen beperking van de rechten der arbeiders gestemd en bezaten een mooi programma uit den ouden tijd, uitdrukking der vrijheidsidealen van het jonge opkomende kapitalisme. Maar in 1907 was het met hun oppositie uit. De ontwikkeling van het kapitalisme egaliseert de soorten van kapitaal en heft meer en meer hun scherpe tegenstelling van belangen op. Toen Dernburg, een geraffineerde beurspekulant, aan 't hoofd van het departement van koloniën kwam en nieuwe lokkende spekulatiegelegenheden in uitzicht stelde, waren ze half gewonnen. Toen deze man ruzie kreeg met het centrum en daarom

de rijksdag ontbonden werd, kwam alle oude haat van het liberale intellect tegen de „zwarte roomschen” naar boven; ze stelden zich achter Dernburg, geloofden dat de regeering een nieuwe „Kulturkampf” vóór de liberale beschaving tegen de klerikale duisternis wilde voeren, en gaven voor een verbond met de jonkers alle oude principes prijs.

De proef op de som leverde de wet tot regeling van het vereenigings- en vergaderingsrecht. Tot dien tijd was dit in elken staat anders, in Zuidduitschland natuurlijk vrijer dan in Pruissen; en de regeering had nog steeds van geen rijkswet willen weten, omdat ze vreesde, dat daarbij voor Pruissen een vrijer recht zou komen. Nu echter was de laatste burgerlijke oppositie gebroken; op liberalen tegenstand was niet meer te rekenen, en een wet werd aangenomen, die het pruisische systeem van politievoogdij over politieke vereenigingen en vergaderingen over 't heele land uitstrekte. Als eenige verbetering werd het verbod voor vrouwen, aan de politiek deel te nemen, opgeheven, een verbod, dat de sociaaldemocratische vrouwenbeweging niets, de burgerlijke echter zeer belemmerde. Maar daarvoor kwam als verslechtering een verbod voor de Polen, elders dan in de van ouds poolsche districten, in openbare vergaderingen hun moedertaal te gebruiken — wat vooral tegen de vakbeweging in Westfalen gericht was — en een verbod voor jongelui beneden 18 jaren, aan politieke vereenigingen of vergaderingen deel te nemen — wat eveneens ter belemmering der arbeidersbeweging bestemd is. De liberalen en vrijzinnigen namen dat alles zonder protest aan; wij mogen toch niet door weigering onzer medewerking de regeering dwingen, weer met het centrum samen te gaan? was hun verontschuldiging.

Toen kwamen de belastingen aan de beurt. De uitgaven van het rijk waren voortdurend gestegen, vooral door de toename van de kosten van het militarisme, die het overgrootste deel van het rijksbudget uitmaken. Hoewel vroeger al indirecte belastingen op tabak, brandewijn, bier gelegd waren en de invoerrechten op graan steeds meer opbrachten, werd het gat in de schatkist steeds grooter, het tekort steeds erger. Schulden werden gemaakt: in 1908 waren ze al tot 4 milliard gestegen, maar die eischten weer steeds meer rente. De jaarlijksche kosten van het leger waren in 1908 op 854 millioen, van de vloot op 339 millioen, van de pensioenen op 146 millioen, en de renten op 156 millioen gestegen. In 1906 waren eenige nieuwe indirecte belastingen ingevoerd, op bier, cigarettens, spoorkaartjes, vrachtbrieven, tantièmes, benevens een kleine erfenisbelasting; ze moesten tesamen 172 millioen opbrengen, maar ze leverden slechts 112 millioen, omdat door de belasting het verbruik achteruitging. Het tekort in de finantiën bleef ongedekt, en hoewel de regeering een paar dagen voor de verkiezingen officieel liet verklaren, dat aan nieuwe belasting niet gedacht werd, begreep ieder

verstandig mensch, dat dat maar kiezersbedrog was. Op het eind van 1908 werd dan ook aan den rijksdag een „Finanzreform" voorgelegd, waarin 500 millioen nieuwe belastingen geëischt werden. Daarvan zouden 400 millioen uit verbruiksbelastingen op bier, tabak, brandewijn, wijn, gas en electriciteit gewonnen worden, terwijl 100 millioen als belasting op nalatenschappen door de bezittende klasse opgebracht moest worden.

De liberalen en vrijzinnigen waren bereid, 400 millioen indirecte belastingen door de arme volksmassa te laten opbrengen; maar de jonkers weigerden in de belasting der nalatenschappen toe te stemmen; vooral, omdat dan hun belasting-ontduikingen aan het licht zouden komen. Daaraan moest het blok van jonkerdom en liberalisme te gronde gaan. Na veel onderhandelingen en pogingen tot kompromis in de commissies verbonden de jonkers zich in Maart 1909 met het centrum, dat er al lang op loerde, weer regeeringspartij te worden; de liberalen werden er uit gesmeten, Bülow moest aftreden en voor Bethman-Holweg plaats maken. Het nieuwe zwartblauwe blok nam, in plaats van de voorgeslagen belasting der nalatenschappen en eenige andere onpractische voorstellen, een ris nieuwe indirecte belastingen op verbruik en verkeer aan: op gloeikousjes, op chèques, op effecten en wissels, op verkoopacten van grond, op lucifers, verhooging van het invoerrecht op koffie en thee; daarmee was naast de belasting-verhoging op brandewijn, tabak en bier de uitplundering der volksmassa's ten behoeve der stijgende militaire uitgaven compleet.

De gevolgen toonden zich spoedig, zoowel in een erge depressie van sommige industrien als tabak en lucifers, als ook in een geweldige ontevredenheid der massa's, vooral ook van 't kleinburgerdom, dat op het punt van belasting uiterst gevoelig is.

De sociaaldemokratie steeg geweldig in de hoogte; bij de landdag-verkiezingen in Saksen en Baden kreeg ze buitengewoon veel burgerlijke stemmen en in enkele tusschentijdsche verkiezingen voor den rijksdag won ze districten, waarop ze nog in geen tientallen van jaren had gerekend (zooals b.v. Landau, waar ze in 1907 maar 21 pCt. der stemmen haalde, en dat ze nu weer verloren heeft). De liberalen poogden nu door groot vertoon van oppositie en door te schimpen op het zwartblauwe blok, iets van dien stortvloed van ontevredenheid op hun molen te leiden. Hoezeer ze echter in den grond met dit veel gesmade blok één pot nat waren, bleek bij de derde belangrijke wetgevende arbeid van dezen rijksdag.

Vooruitgang op het gebied der sociale hervormingen was bij het begin der zittingsperiode beloofd. De drie groote verzekeringswetten uit de tachtiger jaren, de ziekte- de ongevallen- en de invaliditeitsverzekering zouden verbeterd en tot een geheel vereenigd worden.

Die vereeniging tot een „Reichsversicherungsordnung" van meer dan 1700 artikelen bleek echter niet veel meer dan boekbinderswerk te zijn; van homogeniteit, aaneenschakeling en vereeniging tot één gemeenschappelijke goedkoopere administratie was niets terecht gekomen. De vele zoo hoog noodige verbeteringen bleven tot het allerkleinste prutswerk beperkt. Maar erger was, dat in de commissies enkele zinnnetjes toegevoegd werden, die het zelfbestuur der arbeiders in de door hen zelf grootendeels betaalde ziekenkassen geheel vernietigden, en bestuurders, beambten en besluiten van de willekeur der Behörden afhankelijk maakten. In Mei kwam de wet in openbare behandeling, en toen bleek, dat konservatieven, centrum en nationaal-liberalen zich door een vaste afspraak verbonden hadden — waarbij de meeste vrijzinnigen zich zoo goed als altijd aansloten — absoluut op geen discussie in te gaan, de sociaaldemokraten te laten praten, en al hun voorstellen tot verbetering kortweg af te stemmen. Tegen die overmacht, die eenvoudig van de botte macht gebruik maakte, was onze partij machteloos. Maar voor de klaarheid in de partij, waarin te voren bij velen een stemming voorhanden was, met de liberalen de oorlogskreet: weg met het zwart-blauwe blok! aan te heffen, was deze samen-smelting der burgerlijke partijen zeer bevorderlijk.

Toen liep het met den rijksdag ten einde. Hij nam nog een verhooging van de legeruitgaven aan, zonder eenige oppositie van burgerlijke zijde; niemand vond daar nog iets bijzonders in. Hij had gehouden, wat zijn oorsprong beloofd had; hij had aan het duitsche volk niets gebracht dan zwaardere lasten en vermindering van zijn rechten. Met verlangen zag onze partij de verkiezingen tegemoet; ze wist, dat er een goede afrekening zou komen, want talloozen, die zich in 1907 in het liberale gareel hadden laten spannen, waren ontuchtterd en stemden zeker op ons. De burgerlijke partijen verkeerden in de stemming van een hond, die gestolen heeft, en zijn pak slaag afwacht — om dan naderhand verder te stelen. Want ze wisten, velen van hen, die mee gezondigd hadden, zouden op 't slagveld blijven liggen, maar hun burgerlijke meerderheid zou even muurvast uit den strijd terugkomen.

Zoo is het ook uitgekomen. De sociaaldemocratie heeft een regelmatige flinke stap vooruit gedaan. Het centrum is wat afgebrokkeld, verliest steeds meer terrein in de arbeiderswereld van Rijnland-Westfalen maar heeft een vaste stelling in de boeren van W. en Z. Duitschland. De jonkers zijn wat teruggegaan en in de liberale wereld heeft de linker vleugel wat gewonnen. Maar als totaal kan men zeggen, dat de burgerlijke partijen, hoewel teruggegaan, toch heelemaal niet op het peil van moedeloosheid en desertie van 1903 teruggevallen zijn. Wie geloof, dat deze „nederlaag" der burgerlijke partijen aan de reaktionaire koers der regeering een einde maakt, bedriegt zich zeer. Integen-

deel, het gaat met dezelfde koers vaster en steviger verder. Want zij berust niet op een of andere toevallige politieke strooming; zij wortelt niet in de onzekere meerderheid van het zwartblauwe blok; zij wortelt vast en diep in de moderne ontwikkelingsvormen van het deutsche kapitalisme. Wil men de deutsche politiek begrijpen, waarvan deze verkiezingen slechts een der uitingen zijn, dan moet men vooral de ontwikkeling van het deutsche kapitalisme tot imperialisme en wereldpolitiek nader beschouwen.

* * *

Het imperialisme is de moderne vorm, die het kapitalisme in alle landen sinds 10 à 20 jaren vertoont. Het kapitaal stelt zich niet meer tevreden, in het eigen land de arbeid uit te buiten en de waren naar verre werelddelen te verkoopen. Zijn vaderland is hem niet groot genoeg meer voor loonende kapitaalbelegging. Daarom wordt *kapitaal geëxporteerd*, het wordt gebruikt om in vreemde landen en werelddelen spoorwegen, havens, kanalen, besproeiings- en afwateringswerken aan te leggen, mijnen te ontginnen, fabrieken op te richten en de inboorlingen uit te buiten. Natuurlijk moeten die daartoe eerst onderworpen worden of hun regeeringen moeten aan het europeesch kapitaal dienstbaar gemaakt worden. De wereld moet veroverd worden. Daarbij komen de staten, als vertegenwoordigers van konkurereende kapitalisten troepen, met elkaar in konflikt. De imperialistische politiek is een politiek van geweld, van verovering, van koloniale oorlogen, en tegelijk van stijgend oorlogsgevaar tusschen de kapitalistische landen, dus op alle manieren zijn stijgende oorlogstoerusting noodig. Alle groote steden, die in de wereldpolitiek een rol willen spelen, hebben in de laatste jaren hun legers, en vooral hun vloten ontzaglijk versterkt. Met honderdmillioenen loopen de staatsbudgets jaarlijks in de hoogte, en steeds zwaardere belastingen moeten op de schouders der volkeren gelegd worden. Voor sociale hervormingen is geen geld meer te vinden.

Daar komt nog bij, dat door het imperialisme een geest van ruwheid, hoogmoed en gewelddadigheid over de kapitalisten komt, die ze ook tegen de arbeiders in hun eigen land toepassen en die hen ongenuegd maakt, aan dezen concessies te doen. En de groote prikkel tot concessies in vroegeren tijd, de vrees voor de revolutie, de twijfel aan de duurzaamheid van het uitbuitingssysteem, is door het imperialisme opgeheven. De uitbuiting van het kapitalisme over de heele wereld, die met productiemiddelen voorzien moet worden, drijft in 't eerst de productie in Europa vooruit; de lange prosperiteit wordt nog slechts door korte krisissen onderbroken en de bourgeoisie voelt haar systeem vaster gefundeerd dan ooit te voren. Ze heeft vertrouwen in de toekomst, heeft geen zin, de arbeiders met wetten, die haar offers kosten, tegemoet

te komen, en rekent op geweld, als deze soms al te luid hun ontevredenheid zouden willen uiten. De fabrikanten sluiten zich tot vaste bonden tegen de arbeiders aaneen; tegen deze bonden, zooals ook tegen de kartellen en trusts, worden de vakbonden steeds minder bij machte, de loonen te verhoogen. Maar tegelijk stijgen de prijzen, deels door deze kartellen en trusts, deels door de industrialiseering der agrarische landen, die Europa van voedsel en grondstoffen voorzien, deels door de goedkoopere goudproductie, waarbij het systeem van invoerrechten, waarmee de grootindustrie ter monopoliseering van haar uitbuitingsgebied de imperialistische politiek al vroeger voorbereid had, de duurte nog verergert. Dat is dus het kompleete lieflijke beeld van het imperialisme: koloniale oorlogen, stijgende oorlogstoerusting en stijgend oorlogsgevaar, belastingen, duurte, reactie en onderdrukking der arbeiders, ophouden der sociale hervormingen.

Duitschland heeft zich sinds 1890 steeds meer op den weg van het imperialisme begeven. De voornaamste woordvoerder en krachtigste drijver dezer politiek was Keizer Wilhelm II, de vertrouwensman van het grootkapitaal, die hier, zij het ook vaak in ideologische en romantische vormen een scherp en klaar gevoel voor de eischen der kapitalistische ontwikkeling toonde. In vele redevoeringen propageerde hij als apostel der wereldpolitiek de noodzakelijkheid van een sterke vloot; de vlootwetten van 1898 en 1900 kwamen onder zijn direkte pressie tot stand. Als handelsagent van het deutsche bankkapitaal en de grootindustrie reisde hij naar Jerusalem en Konstantinopel als gast van den grootmoordenaar Abdul Hamid. Hij werd om deze zonderlinge sympathiën deels gelaakt, deels bespot; maar wat wisten de spotters er van, dat hij den weg voor het deutsche kapitaal in Voor-Azië baande en den Bagdadspoorweg voorbereidde, nu nog steeds het middelpunt der deutsche buitenlandsche politiek? In het algemeen toonde de deutsche bourgeoisie weinig geestdrift en begrip voor deze politiek, waaraan trouwens ook alleen het grootkapitaal direct geïnteresseerd was. Men was ontevreden over de groote lasten, men keek bedenkelijk bij telkens nieuwe militaire toerusting, men was verontwaardigd over de gruwelen in de koloniën, men mopperde over de reactie en de onderdrukking thuis. Natuurlijk werd alles, wat het imperialisme eischte, ook doorgezetz; mochten de parlamentsleden nog zoo schelden op de mateloze eischen der regeering en vol angst aan hun kiezers denken, ten slotte vielen ze toch om en stemden voor. Professoren en breede kringen van 't intellekt deden heel verlicht, pruttelden over de reactionaire regeering en staken de sociaaldemokratie, die er zoo dapper tegen vocht, een pluim op de hoed. De theoreticën, de idealen en partijprogramma's uit den ouden tijd, toen het kapitalisme nog jong en kleinsteedsch was, beheerschten nog altijd het denken en voelen van

de bourgeoisie en de intellektueelen, terwijl regeering en grootkapitaal reeds met kracht de politiek van het imperialisme bedreven.

Dat kon natuurlijk zoo niet blijven. De kloof tusschen denken en zijn, tusschen bewustzijn en materieele noodzakelijkheid kon niet op den duur blijven bestaan. Het imperialisme is een *noodzakelijkheid* voor de bezittende klasse, wil ze niet thuis in haar overvloed stikken en in een krisis te gronde gaan. Het imperialisme is de eenige uitweg, om tenminste tijdelijk aan het socialisme te ontkomen. Het belooft ook aan de kleine ondernemers nieuwe afzetmarkten in verre werelddelen, door onze wapenen eerst te veroveren. In de koloniale ondernemingen, in spoorwegen en mijnaktiën, geeft het de renteniers nieuwe gelegenheid tot speculatie. Aan de geleerden wijst het de groote dankbare taak toe, nieuwe vreemde landen met een wonderbare natuur te doorvorschen. Het beschaafde publiek wijst het op onze plicht, onze hoogere beschaving — d. w. z. het kapitalisme — aan de wilden van Afrika te brengen. En aan de geheele bourgeoisie schenkt het nieuwe idealen, waarvoor het in geestdrift geraken kan. Niet het ideaal van het socialisme, de hoogere kultuur der menschengelijkheid, der humaniteit en der wereldbroederschap, waarnaar zij vroeger vaak met machteloze nijd keek, maar het ideaal van grootheid en macht, wereldheerschappij en geweld, den wensch, dat het eigen vaderland, gevreesd en gerespecteerd, overal zijn invloed op de wereld doet gelden en met sterke vuist elken vijand en elken benijder neer kan slaan.

Dat moest eindelijk in de bourgeoisie tot bewustzijn komen, door een stoot van buiten plotseling scherp en klaar opschietend. *Dat was de betekenis der verkiezingen van 1907.* De strijd van Dernburg met het centrum was de uiterlijke aanleiding, waardoor iets opeens te voorschijn kwam, wat al lang dieper en onbewust gegroeid was. Men waagde eindelijk te denken, wat men, tegen de oude tradities in, al lang praktisch gedaan had en moest doen. De belangstelling voor de koloniale politiek werd wakker; de bourgeoisie werd zich bewust, hoe mooi en grootsch de wereldpolitiek was; de professoren trokken vol vuur in de verkiezingsstrijd tegen de zwarten en de rooden. Weg was ineens de verdrietige mismoedigheid van 1903; een stroom van geestdrift laaide een oogenblik in de bourgeoisie op, trok het filisterdom mee en hield daardoor den vooruitgang van het socialisme een oogenblik tegen. De verkiezingen van 1907 zijn de verkiezingen van het jonge, pas tot zelfbewustzijn gekomen imperialisme, de verkiezingen van de imperialistische illusies.

De vijf jaren, die daarop volgden, hebben gediend om deze illusies te vernietigen. Het Deutsche volk heeft de werkelijkheid van het imperialisme leeren kennen, en op de geestdrift is de katterigheid gevolgd. Voor de volksmassaas beteekent de politiek van het imperia-

lisme vermindering van rechten, onderdrukking, zwaardere lasten en belastingen. Dat hebben ze nu bemerkt en daarmee is het verzet ook begonnen. Niet alleen bij de arbeiders, maar ook bij de kleinburgerlijke klassen, de boeren en het intellect. Meer dan het vroegere kapitalisme, werkt het imperialisme met zijn opdrijving der exploitatie aller klassen ten dienste van het grootkapitaal, om deze klassen tot verzet te wekken. Maar om hun verzet te uiten kunnen ze alleen bij de sociaal-democratie terecht; nu de laatste rest eener burgerlijke oppositie door het Bulowblok te gronde gegaan is, en de vrijzinnigen, ondanks oogenblikkelijke groote oppositiewoorden, geen vertrouwen meer kunnen wekken, kan het ontwakend verzet tegen het imperialisme alleen in het stijgen der sociaal-democratische stemmen tot uiting komen. In dien zin zijn de verkiezingen van 1912 een antwoord op die van 1907; zij zijn de verkiezingen van het oude, ontmaskerde imperialisme, de verkiezingen van de imperialistische ontuchtering.

Daarmee is tegelijk gezegd, dat de verkiezing van 1912 geen ommekeer in de Deutsche politiek kan beteekenen. Mogen de massaas beginnen te rebelleeren, het imperialisme gaat beslister en steviger op zijn weg voort; het zit vaster dan ooit in het zadel, minder fier en zelfbewust rondkijkend, maar met vastbesloten, saamgeknepen lippen. In de politiek komt slechts deze verandering, dat door de terugdringing van het zwart-blaauwe blok in de minderheid, de regeering en de konservatieven niet meer naar believen met twee meerderheden kunnen regeeren en die tegen elkaar uitspelen. Maar een konservatief-klerikaal-nationaal-liberaal blok had zich verleden jaar al gevormd, waar zelfs de vrijzinnigen maar al te graag aan meededen. Het eenige verschil is dus, dat noch de liberalen, noch het centrum zich de weelde meer permitteeren kunnen, een beetje oppositie te spelen; geen van allen mag zich van nu af aan de plicht onttrekken: kanonnen, slagschepen en beperkingen van het stakingsrecht aan het grootkapitaal te bewilligen — trouwens, ze schijnen allen niets liever te willen. Stonden ze in 1907 nog tegenover elkaar, de laatste 5 jaren hebben ze allen veel dichter bij elkaar gebracht. De sociaal-democratie een machteloze minderheid in het parlement, de burgerlijke partijen absoluut betrouwbaar in alle „nationale" eischen, wat wil men meer? Zoo gaat het Deutsche grootkapitaal tevreden voort, in het bewustzijn, de geheele staatsmacht naar willekeur voor zijn belangen te kunnen gebruiken; zich in Turkije, in China, in Afrika vast te nestelen, en zich voor den grooten strijd der toekomst voor te bereiden, vooral tegen zijn voornaamsten vijand, Engeland. Maar daarmee moet het ook het verzet der massaas steeds sterker wakker roepen. Dat is dus het resultaat der verkiezingen en der naaste toekomst: stijgende rebellie der massaas, sterkere vastbeslotenheid en meer gevestigde macht van het imperialisme — d. w. z. steeds scherper worden

van den klassenstrijd. Zwaardere strijd als in de vorige jaren staat de Deutsche arbeidersklasse te wachten.

* * *

Het imperialisme heeft niet alleen aan de politiek der bourgeoisie een nieuwen eigenaardigen vorm gegeven, het moet ook op de strijdmethoden der arbeidersklasse een diepen invloed uitoefenen. Het verscherpt den parlementairen strijd. Maar het parlementaire strijdperk is te eng om aan den geweldigen strijd, die nu tusschen de klassen oplaat, uitdrukking te geven. Vóór twintig jaren kon het schijnen, dat het parlementairisme een rechten weg naar de bevrijding uit de loon-slavernij wees. De wassende macht der sociaal-demokratische fracties noopte de bourgeoisie tot sociale hervormingen. En waar algemeen kiesrecht heerschte of te veroveren scheen, kon men denken, door voortgezette propaganda de meerderheid van volk en parlement te winnen. De ontwikkeling van het imperialisme heeft deze verwachtingen den bodem ingeslagen. Het Rijksdag-kiesrecht is zoo ongelijk geworden, dat er niet de minste kans is ooit de meerderheid in den Rijksdag voor de sociaal-democratie te veroveren. Wil het proletariaat de politieke macht veroveren en de kapitalistische regeering vernietigen, dan moet het eerst nieuwe politieke rechten veroveren door andere dan parlementaire middelen, door de aktie der massa zelve.

Onder het imperialisme kan de arbeidersklasse geen verdere sociale hervormingen van beteekenis, geen grootere rechten, geen ontlasting van druk en opheffing uit den nood veroveren. Omgekeerd, zij moet zich tegen stijgende lasten en onderdrukking te weer stellen. Niet meer dringt zij voorwaarts; zij heeft alle krachten in te spannen, om niet steeds dieper neergedrukt te worden. Maar de gevaren, waarmee het imperialisme haar bedreigt, komen slechts ten deele uit het parlement voort en kunnen slechts ten deele daar bestreden worden. De macht van het parlement wordt steeds minder beslissend, de werkelijke politiek wordt, niet alleen in Duitschland, maar in Frankrijk en Engeland precies zoo, door kleine groepen van ministers met hun vrienden, de groot-kapitalisten, in geheime beraadslagingen gemaakt. Met redevoeringen in 't parlement, waar die heeren niets om geven, behalve voor zoover ze de volksmassa's misschien in beroering kunnen brengen, kan men niets tegen hen uitrichten; de eenige macht, die hun mogelijk respect inboezemt, is *het optreden der volksmassa's zelf*. Tegen de belastingen, die door het parlement ingevoerd worden, kan men met het stembiljet demonstreeren; en de beteekenis van de verkiezing van 12 Januari ligt ook in de eerste plaats in haar karakter als geweldige *massademonstratie* tegen de regeeringspolitiek. Maar zooiets als de duurte is maar ten deele een uitvloeisel van parlamentsbesluiten; en in parlementen en

gemeenteraden kunnen ook slechts kleine verlichtende middelen, geen afdoende bedacht worden; zoo wordt het verklaarbaar dat de diepe ontevredenheid der volksmassa's zich in oproer, als in Frankrijk, en straatdemonstraties, als in Weenen, uitte.

Maar het allermeeste zweept het oorlogsgevaar de massa's tot aktie op. Oorlogen worden niet door het parlement maar door regeeringen op kommando der groote kapitaalmachten gemaakt. Het oorlogsgevaar bedreigt ons steeds meer van nabij; steeds neemt de spanning toe en dreigt aan een nieuw objekt los te barsten. Zulk een oorlog, nu, bij de tegenwoordige reuzenlegers, bij de tegenwoordige geraffineerde oorlogstechniek, bij het tegenwoordige fijn ineengrijpende raderwerk der kapitalistische produktie, is niet meer met vroegere oorlogen te vergelijken. Millioenen krachtige mannen naar de grenzen gesleept, elkaar machinaal vernietigend, de toevoer van grondstoffen en produkten afgesneden, de geheele produktie verlamd door een economische krisis van vernietigende kracht, honger en ellende overal, de vernietiging van alle kapitalistische kultuur, een terugzinken in barbaarsheid — dat moet zijn gevolg zijn, als niet de sociale revolutie tusschenbeide komt. Boven alle andere belangen en wenschen staat dit allergrootste levensbelang van de groote volksmassa en van haar strijdbare kern, de georganiseerde arbeidersklasse: den wereld-oorlog te verhinderen. Maar dat is in het parlement niet mogelijk. De eenige manier, waarop het misschien mogelijk is, is de aktie der massa's zelve.

Zoo blijkt, dat de strijd tegen het imperialisme op den parlementairen weg alleen niet gevoerd kan worden. Het imperialisme drijft de arbeiders, zelf in massa op te treden, hetzij tot verovering van nieuwe rechten, hetzij tot protest of demonstratie, hetzij tot strijd tegen den oorlog. Geen wonder, dat juist in de laatste vijf jaren voor het eerst telkens massabewegingen der duitsche arbeiders opkomen. De massabewegingen zijn het wettige kind van het imperialisme, schreef voor eenigen tijd de *Leipsiger Volkszeitung*, die in de propaganda van de revolutionaire taktiek en de klare marxistische voorlichting der massa's nog altijd de eerste plaats in de duitsche partijpers inneemt. Zulke massa-akties kunnen verschillend in aard en kracht zijn; van eenvoudige protestvergaderingen tot straatdemonstraties, tegen politiegeweld doorgezet, terwijl als laatste sterkste middel de massastaking toegepast kan worden.

De duitsche arbeidersklasse heeft aan de arbeiders van alle landen het voorbeeld gegeven, hoe *het parlementarisme als wapen in den revolutionairen strijd* gebruikt kan worden. De successen daarmee behaald, de noodzakelijkheid, in 't parlement de neerdrukkende macht van 't kapitaal te weerstaan, de geweldige politieke ontwikkeling, klaarheid en eenheid, die deze strijd aan het duitsche proletariaat bracht — dat alles verklaart, waarom het parlementarisme in de partijbeweging

nog steeds een allereerste rol speelt. Maar de nieuwe werkelijkheid begint toch steeds meer de traditie te overwinnen. In de laatste vijf of tien jaren is langzamerhand *een diepe verandering* in het denken der duitsche arbeiders gekomen. Zij wordt niet overal bemerkt, omdat zij in de redevoeringen der parlementariërs niet of nauwelijks tot uiting komt. Niet alleen, omdat deze voor een aanmerkelijk deel revisionisten zijn. Ook bij de oude radikale leiders is nauwelijks iets van dezen nieuwen geest te bemerken. Het spreekt van zelf, dat bij hen de traditie der methoden, waarin zij groot geworden zijn, buitengewoon sterk moet zijn, terwijl de massa's veel meer theoreteloos aan de inwerking der nieuwe krachten onderworpen zijn. Het geheele verschijnsel van het imperialisme is door de woordvoerders der partij langen tijd niet in zijn samenhangend geheel begrepen; men bestreed de afzonderlijke verschijnselen, de vlootuitbreidingen, de belastingen, met veel energie, maar steeds van uit het oude kleinkapitalistische standpunt, dat in al deze maatregelen onbegrijpelijke waanzin ziet.

De wereldpolitiek van het duitsche imperialisme werd steeds als een uitvloeisel van diplomatomheid of eigenzinnigheden van den keizer gekritiseerd, zonder besef, dat zij van het standpunt van het kapitaal zoo natuurlijk, bekwaam en succesvol geweest is, als zij voor een nakomer op 't wereldtooneel als Duitschland, maar zijn kon. Nog in het vorige jaar kwam dit uit, toen de fractie 't utopische voorstel deed, dat de Duitsche regeering het initiatief tot een algemeene vermindering der oorlogstoerusting zou nemen, een voorstel waarachter de geheele fractie stond en dat door Ledebour verdedigd werd. Kort gezegd: men bestreed het imperialisme instinctief, maar begreep het niet, en daardoor kon deze parlementaire bestrijding maar weinig verheldering in de massa's brengen.

Meer dan in de redevoeringen der parlementaire leiders en bestuurders treedt deze nieuwe geest in de pers op. In zeer vele partijbladen wordt sinds eenige jaren systematisch het inzicht gepropageerd, dat met verkiezingen alleen en parlementairen strijd het kapitalisme niet te overwinnen is, en dat daarvoor de massa's zelf in actie moeten treden. Natuurlijk geeft dit aanleiding tot velerlei wrijving in de partij; de strijd op de laatste partijdag in Jena liep juist daarover, dat het partijbestuur verzuimd had, tegen het dreigend oorlogsgevaar wegens Marokko de massa's zelf tijdig tot actie en demonstratie op te roepen.

De partij heeft op den eersten partijdag in Jena in 1905 de massastaking als een strijdmiddel erkend, dat tot wering van aanslagen op 't rijksdagskiesrecht of tot verovering van nieuwe politieke rechten bruikbaar en noodig is. Over de toepassing van dit geweldigste wapen der arbeiders bij oorlogsgevaar is echter nooit een besluit genomen en de duitsche delegatie heeft op het internationaal congres in Stuttgart

verhinderd, dat het uitdrukkelijk onder de middelen tegen den oorlog genoemd zou worden. Bij de leiders heerscht de vrees, dat een duidelijke uitspraak in dien zin de partij in aanraking met de strafwet zou kunnen brengen, en dat ze de beweerdde nationale instincten der groote volksmassa tegen ons zou ophitsen. Als de burgerlijke partijen hen voor de voeten werpen, dat onze partij door een massastaking de mobilisatie wil probeeren te verhinderen, zeggen ze niet eenvoudig weg: onze partij heeft daarover niets besloten en kan er niets over besluiten; neen, ze zijn uiterst verontwaardigd, dat hun zulk een „smet” aangewreven wordt. Natuurlijk doet het er in werkelijkheid weinig toe, wat de partij besluit; haar besluiten zijn teekenen van haar eigen klaar bewustzijn, maar bepalen de toekomst niet. Als er werkelijk oorlogsgevaar dreigt, beslissen niet partijbesluiten maar de diepste gevoelens en hartstochten der massaas over wat er gaat gebeuren — of ze zich zonder verzet naar de grenzen laten sleepen of zich tot het uiterste tegen dit bevel der kapitalistenklasse teweer zullen stellen. In dit opzicht is de Marokko-geschiedenis leerzaam geweest; zij heeft de duitsche arbeiders plotseling deze vraag voorgelegd, en daardoor sterk meegewerkt, het bewustzijn van de gevaren en de middelen ertegen bij hen wakker te roepen. Teekenend voor den geest der arbeiders is het volgende geval. Toen Rosa Luxemburg onlangs in Berlijn in een arbeiders-vergadering verklaarde, dat de arbeiders bij oorlogsgevaar de uiterste middelen ter vermindering moesten aanwenden, en dat het te hopen was, dat in niet al te langen tijd tengevolge van onze „Aufklärung” de massaas een oproep tot den oorlog met gekruiste armen beantwoorden zouden — toen barstten de toehoorders in minutenlang demonstratief applaus los. De „Vorwärts” echter, die steeds zorgvuldig het woord „massenstreek” voor zijn lezers zoekt te verbergen, liet in zijn verslag deze geheele passage weg. Zulk een geval toont als in een scherp belichte momentopname de stroomingen en tegenstroomingen in de duitsche partij.

De verkiezingen hebben aan de situatie niets veranderd. Het imperialisme gaat op zijn weg verder en de strijd tegen het imperialisme gaat steeds scherper voort. Maar deze strijd wordt niet enkel en in de eerste plaats in het parlement gevoerd. Geweldige uitingen van klassenstrijd zijn in de komende jaren te verwachten, waarin de massa-acties een belangrijke rol zullen spelen. Zij alleen kunnen het imperialisme tot matiging dwingen, zij alleen kunnen in de groote konflikten beslissend ingrijpen. En door dezen strijd der volksmassa zelf tegen de geweldigste vormen van het kapitalisme kan zij de organisatie, de ontwikkeling en de macht verwerven, die voor de volledige zegepraal noodzakelijk is.